

02.12.2022

Група №14

Урок №32

Тема уроку: Особистісні чинники у світогляді людини на рубежі віків. Посилення зв'язку з культурою Європи, активні націотворчі процеси. Основні риси українського прозового модернізму (О. Кобилянська, М. Коцюбинський, В. Стефаник, В. Винниченко). «Нова школа» у прозі.

Мета уроку: (формування компетентності): *предметні:* знання про модерністські тенденції в українській літературі 1910-х років, розвиток течій цього періоду; *ключові:* навички пізнавальної діяльності, критичне мислення та вміння оцінювання культурно-мистецьких явищ, комунікативну: вміння працювати в групі, навички спілкування та толерантне ставлення до думок інших; інформаційну: вміння знаходити й систематизувати інформацію з різних джерел для виконання навчальних завдань; загальнокультурну: прагнення до літературної освіти, виховання почуття патріотизму, пошани до талановитих митців європейського рівня.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Уважно прочитати тему уроку, висвітлити мету, поміркувати з учнями, наскільки новою вона для них є і що їм відомо з вивченого.

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Бесіда за питаннями

- * Що вам відомо з уроків історії про перше десятиріччя ХХ століття?
- * Охарактеризуйте національну свідомість українців після скасування кріпацтва.
- * Чи знайомі вам поняття «ідеалізм», «містика», «декаданс»? З'ясувати їх тлумачення за словником.

Ідеалізм — напрям у філософії, який на противагу матеріалізові вважає ідею, дух, свідомість первісним, а природу, буття, матерію — вторинним.

Містика — 1. Віра в існування надприродних, таємничих сил та здатність людини вступати в безпосередні зносини з ними. 2. Щось загадкове, непояснюване.

Декаданс — загальна назва кризових явищ у мистецтві та культурі кінця XIX — початку XX століть. Цей період позначений настроями безнадії, розчарування, занепадом життєвих сил, естетизмом.

* Чи відомі вам прізвища: Шопенгауер, Ніцше, Фройд? Як вони вплинули на суспільну свідомість зламу XIX-XX століть?

* Які твори письменників, названих у темі уроку, ви читали?

* Чи можна цей твір оцінити як реалістичний?

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Лекція учителя

1.1. Передумови розвитку літератури початку XX ст.

Процес розвитку української літератури початку XX століття відбувся на тлі загострення соціально-політичної ситуації. Перша російська революція 1905 року принесла громадському рухові два докорінні покращення:

* припинено політику заборон та утисків української мови,

* українцям дозволено об'єднуватися в організації.

Літературний процес кінця XIX — початку XX століття прийнято називати літературою «зламу віків». Письменники, що представляли цей період, орієнтувалися у творчості на західноєвропейські модерні літературні напрями і переносили нові мистецькі досягнення на український ґрунт. Великий вплив на митців мала філософія Шопенгауера, Ніцше, Фрейда. Письменики тепер намагалися проникнути в психологію людини, пізнати найтаємніші закутки свідомості, проаналізувати те, що було непідвладне розуму, а не описувати перипетії життя. В українській літературі відбувається синтез мистецтв, а загушення письма призводить до панування малих форм — новел, оповідань, образів. Особлива увага мотивована до художньої деталі, зображення суспільних подій відбувається через ставлення до них людини.

Після етнографічного реалізму «Народних оповідань», критичного реалізму І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Івана Франка, О. Кониського, О. Пчілки на сцену виступає плеяда молодих і видатних письменників: Леся Українка, М. Коцюбинський, О. Кобилянська, В. Стефаник, М. Черемшина, Л. Мартович...

У західній літературі першими теоретиками модерності були Шарль Бодлер та Ф. Ніцше. Бодлер у статті «Художник модерного життя» писав: «Насолода, що ми її отримуємо від репрезентації сучасного, походить не лише з краси, якою його оздоблено, але його суттєві прикмети — бути сучасним. Митець повинен зосереджуватися на модерному, сучасному». Ніцше визначив усі ілюзії попередньої епохи. Його праці — це бунт проти ери надії, певності, ентузіазму, віри в прогрес, механічності. Для модерністів людина є не походженням минулого, але того, що її оточує в сучасному.

1.2. Перехід до модернізму

Модернізація культури починалася з критики народництва в цілому та його естетики зокрема. Уперше слово «модернізм» у значенні художнього напрямку досить упевнено вжила Леся Українка в доповіді, виголошеній наприкінці 1899 р. в Київському науковому товаристві під назвою «Малорусские писатели на Буковине». Ця доповідь була початком діалогу, який у перспективі розмежує українських письменників на модерністів і народників. У статті виявилася не лише рішучість поетеси захищати нові явища, але й спроба мотивувати, наскільки вони потрібні народові.

Сьогодні літературознавці намагаються осмислити процес зміни художніх методів, стилів та напрямів у літературі кінця XIX — початку XX ст. і трактують його або як продовження критичного (чи, як його ще називають, класичного) реалізму, або як початок модернізму («ранній» модернізм). Проблема хронологічних рамок українського модернізму і критичного реалізму, а також письменників, яких називають модерністами чи реалістами, залишається дискусійною.

Традиційно вважається, що зачинателем українського модернізму був Микола Вороний. Готуючи в 1901 р. альманах «З-над хмар і долин» (вийшов у 1903 році), М. Вороний опублікував у «Літературно-науковому віснику» відкритий лист до українських письменників, у якому закликав надсилати твори, у яких були б «усунуті набік різні заспівані тенденції та вимушені моралі», де було б «хоч трошки філософії, де хоч клаптик яснів би... блакитного неба». Основна думка виступу М. Вороного виділялася чітко: він закликав писати інакше, «по-сучасному», оновлювати літературу, виходячи насамперед із суто художніх вимог і завдань.

Однак Іван Франко, схвально ставлячись до нових віянь в українській літературі, не міг змиритися з тими основними постулатами модернізму, які пропагував Микола Вороний. Іван Франко у вступі до поеми «Лісова ідилія» його назвав «ідеалістом непоправним», який вимагає від авторів:

Пісень давайте нам, поети,

Без тенденційної прикмети,

Без соціального змагання,
Без усесвітнього страждання,
Без нарікання над юрбою,
Без гучних закликів до бою...

Іван Франко утверджував думку про те, що «сучасна пісня не перина. вона вся пристрасть і бажання, і вся вогонь, і вся тривога, вся боротьба, і вся дорога.». У відповідь на його «Послання» Микола Вороний написав вірш «Іванові Франкові», якому передує епіграф із Ш. Бодлера: «Предметом поезії є тільки вона сама».

Осередком західноукраїнських модерністів стало львівське видавництво «Молода муза», до складу якого увійшли Остап Луцький, Петро Карманський, Василь Пачовський, Богдан Лепкий, а на Східній Україні — київський журнал «Українська хата», у якому друкувалися Микола Євшан, Михайло Сріблянський...

«Молодомузівці» чітко орієнтувалися на Захід з його модерними ідеями та заперечували реалізм і народницьку традицію; зверталися до нових тем, насамперед краси, любові, журби, настроїв самогубства тощо. Поезія «молодомузівців» — це поезія форми, тобто модерну.

2. Теорія літератури

Модернізм — загальна назва літературних напрямів та шкіл ХХ ст., яким притаманні формотворчість, експериментаторство, тяжіння до умовних засобів, антиреалістична спрямованість.

Визначальні ознаки модернізму:

- * новизна та антитрадиціоналізм (*хоча модерністи ніколи не поривають із літературною традицією цілком*);
- * у творах затверджується перевага форми над змістом;
- * зосередження на «Я» автора, героя, читача;
- * психологізм, увага до внутрішньої боротьби роздвоєного людського «Я»;
- * широко використовуються такі художні прийоми, як «потік свідомості» та монтаж, що прийшов у літературу з кіномистецтва;
- * використання символу як засобу пізнання й відтворення світу;

* ліризм (навіть у прозі, драматургії, публіцистиці);

* естетизм.

3. Виступи учнів із підготовленими повідомленнями про найвідоміші модерністські течії

Коментар. У ході учнівських виступів учитель доповнює інформацією про представників українського модернізму, демонструючи їх портрети.

Імпресіонізм — це витончене відтворення суб'єктивних вражень та спостережень, мінливих почуттів і переживань, коли картина дійсності складається ніби з окремих частин. Біля витоків українського імпресіонізму стояв Михайло Коцюбинський.

Неоромантизм (новоромантизм) — це поєднання реалістичного зображення життя з прагненням показати в яскравих образах високе призначення людини. Неоромантизм репрезентує у своїй творчості Леся Українка, Ольга Кобилянська.

Експресіонізм — це вираження внутрішнього світу людини, що супроводжується підкресленою яскравістю й емоційністю художнього твору. Найяскравішим представником експресіонізму став В. Стефаник.

Символізм — це зображення життя, за якого за зовнішнім конкретним смислом ховається інший, таємний, тобто на місці художнього образу виступає символ. Ознаки символізму відчутні в поезії О. Олеся, М. Вороного.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Метод «Ти — мені, я — тобі»

Коментар. Методика проведення: учитель називає модерністську течію, обирає двох учнів, один з яких називає визначальні ознаки, а інший — представників в українському та світовому письменстві.

2. Робота в зошитах (запис тез)

Національно-визвольна боротьба сприяла творенню «Братства тарасівців», які закликали до об'єднання. Існування соціал-демократичного гуртка Івана Стешенка.

Відкриття пам'ятника І. Котляревському в Полтаві у 1903 р. перетворилося на маніфестацію української єдності.

Поява в Україні періодичних видань: «Хлібороб», «Рідний край», «Українська хата», «Громадянська думка».

Початок епохи модернізму в українській літературі.

Існування кількох літературних поколінь: І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, М. Старицький, І. Франко, І. Карпенко-Карий; з'являється ціла плеяда молодих письменників, які мають загальноєвропейські погляди на розвиток літератури: Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Ольга Кобилянська, Василь Стефаник, Володимир Винниченко.

Твори цих письменників відзначаються пошуком нових тем, відтворенням психології вчинків героїв, використанням нових тенденцій у літературі.

Розширення тематики творів: тема ролі інтелігенції в суспільстві; емансипація жінки, влада землі над людиною.

VI. ПІДСУМКИ УРОКУ

Маємо всі підстави стверджувати, що на межі століть з'явилася неповторна й оригінальна література. Утворився новий світогляд, новий художній метод. Для українського письменства він став сполучною ланкою між класичним реалізмом і періодом активного утвердження на зламі століть суб'єктивних стилів і напрямів, добою модернізму.

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати матеріал підручника, законспектувати найістотніше.
2. Повторити матеріал про новелу як епічний жанр.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту
tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.